گێڕانەوەی نێرینەیی و مێینەیی لە ئەزموونێکدا

حسێن لەتیف
(دەریەندیخان)

ئـەم نووسـینە هەوڵێکـە بـۆ خوێندنـەوەی گۆشـەیەک لـە ئەزموونـی نووسـینی سـەبا ئەحمـەد، نۆڤڵێتـی (حیکایەتەکانـی شـەهرەزاد) و نۆڤڵێتـی «حیکایەتەکانـی شـەهریار» دوو هەوڵـی ئـەون بـۆ دۆزینـەوەی زمانێکـی تـر لـە کایـەی گێڕانـەوەی کوردیـدا. بـۆ خوێندنـەوەی هەوڵەکـەی سـەبا ئەحمـەد دوو دیـدگای تیـۆری بـە کاردەهێنـم، ئەوانیـش تیـۆری «دەقئاوێـزان» و تیـۆری «ڕەخنـەی کولتـووری»ن.

گرفتێـک لـەم نووسـینەمدا بـە کـوردی کردنـی وشـەی «نسـق»ی عەرەبییـە کـە زاراوەیەکـی گرنـگ و بنەڕەتییـە لـە نـاو تیـۆری ڕەخنـەی کولتووریـدا، وشـەکە بـە مانـای «نظـام»ی عەرەبـی و لـە زمانـی ئینگلیزیشـدا بـە مانـای «System» دێـت. لەبـەر ئـەوەی هاوواتایەکـم لـە زمانـی کوردیدا بۆ نەدۆزیوەتـەوە هـەر وشـەی نەسـەق خـۆی بـە کار دەهێنمـەوە.

یەکـەم: دەقئاوێـزان چارەنووسـی هەمـوو دەقێکـە. هیـچ دەقێـک نییـە سـەربەخۆ بێـت، هەمـوو دەقێـک لەنـاو تۆڕێکـی ئاڵـۆز لـە پێوەندیدایـە لەگـەڵ دەقێـک، یـان زیاتـر لـە دەقێـک. دەقـەکان بەنـاو یەکتریـدا دێـن و دەچـن و دەقـی نـوێ بەرهـەم دەهێنـن. بـەو شـێوەی کانـزاکان دەتوێنرێنـەوە و داڕشـتە و نیـگاری جیاوازیـان لـێ دروسـت دەکرێـت، ئاوەهـاش

دەقــەکان لــە پێوەنــدی لەگــەڵ یەکتــردا دەقیتــر بەرهــەم دەهێننــەوە. دەشــێت پرۆســەی دەقئاوێزان لــە زمــان و زەمانــی جیــاوازدا ڕوو بــدات.

دووەم: دەقئاوێــزان ئەگــەر بــە دیوێکــدا بریتــی بێــت لــە لەکارخســتنی دەقــی یەکــەم، ئــەوە بــە دیوێکــی تــردا بریتییــە لــە لەکارخســتنی یەکــەم دەقنــووس، یــان دەقنووســی یەکــەم. هیــچ دەقێــک بــە تەنیــا بــە دەقنووســێک نانووســرێت، بەڵکــوو هەمــوو دەقێــک زیاتــر لــە دەقنووســێکی هەیــە. لەبــارەی دەقئاوێزانــەوە تــۆدۆرۆڤ دەڵێــت: «هەمــوو دەقەکانــی دنیــا پێدەچێــت یــەک نووســەر نووســیبێتنی، یــان هەمــوو دەقنووســەکانی دنیــا پێکــەوە دەقێکیــان نووســی بێــت». ئەم ڕســتەیەی تــۆدۆرۆڤ ئاماژەیــە بــۆ ئــەوەی کــە ســاتەوەختی نووســین، دەقنــووس بــە تەنیــا بیرناکاتــەوە، بەڵکــوو هاوزەمــان لەگــەڵ کۆمەڵێــک دەقنووســی تــردا بیــر دەکاتــەوە.

ڕەخنەگرانــی ئەدەبــی وەک: «ڕۆلان بارت، جولیا کریســتیڤا» تیۆریــزەی دەقئاوێزانیــان کــردووە، هــەر یــەک لــەوان باوەڕیــان وەهایــە دەقــەکان کــۆچ دەکــەن بــۆ نــاو یەکتــری و دەقیتــر لــە دایــک دەبێــت، هــەر بەو شــێوەی مرۆڤــەکان زاوزێ دەکــەن و نــەوەی نــوێ بــە ڕوخســار و شــێوەی جیــاواز دەخەنــەوە، دەقەکانیــش لــە پرۆســەی کۆچکــردن بــۆ نێــو یەکتــری دەقــی جیاوازیــان لــێ دەبێــت. گرنگــی ئــەم تیــۆرە لەوەدایــە هــاوکاری خوێنــەر دەکات باشــتر لــە چینــە پێکهێنەرەکانــی دەق تێبــگات، دەق هاوشــێوەی زەوی چینــی جیــاوازی هەیــە، ناســینەوەی چینەکانــی دەق پێویســتییەکی گرنگــی دەقناســییە.

ســێیەم: لــە نــاو ئــەم تیــۆرەدا، چەمکێــک هەیــە بەنــاوی «پێشــدەقی»، ئــەم چەمکــە گرنگــی ناونیشــان و بەرگــی کتێــب، تەنانــەت فۆنتــی

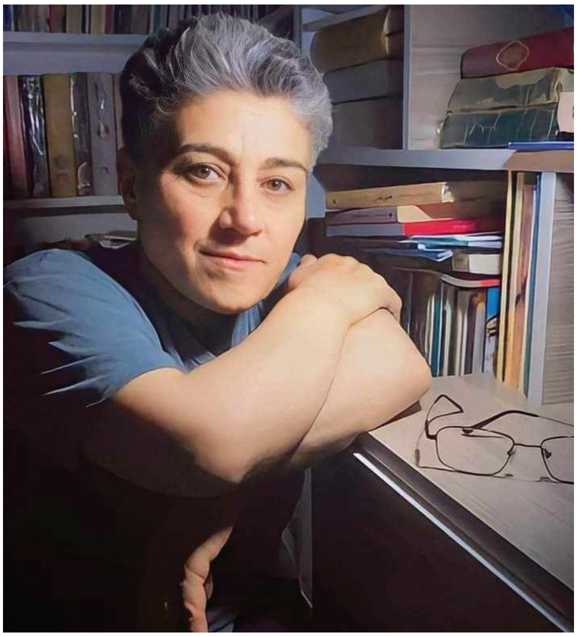

سەبا ئەحمەد

نووســینی ناونیشــان و پێشکەشــکردنی کتێــب بــە کەســێک دەدات. ناونیشــانی کتێبەکــە ڕێــگا بــە ئێمــە دەدات لەوێــوە وەک دەروازەیــەک بڕۆینــە نێــو جیهانــی دەقەکــەوە و قســەی لەســەر بکەیــن.

حیکایەتەکانــی شــەهرەزاد، وەک ناونیشــانی نۆڤڵێتەکــە ئێمــە بــۆ لای حیکایەتــی «هــەزار و یــەک شــەو» دەباتــەوە.

لــە داســتانی (هــەزار و یــەک شــەو)دا، هاوســەرەکەی شــەهریار خیانەتــی هاوســەری لــە شــەهریار دەکات. شــەهریاریش لــە تۆڵــەی ئــەو خیانەتــەدا هاوســەرەکەی خــۆی دەکوژێــت، لــەوێ بــەدواوە هەمــوو شــەوێک کچــە پاکیزەیەکــی بــۆ دەهێنــن و ئەتکــی دەکات و بەیانــی دەیکوژێــت. بەهۆی ئەو تۆڵەکردنەوەی شــەهریارەوە لە ڕەگەزی ژن، وڵات بــەرەو چۆڵبــوون و خاڵــی بوونــەوە لــە ژن دەچێــت، تــا دەگات بــەوەی شــەهریار یەکێــک لــە وەزیرەکانــی خــۆی ڕادەســپێرێت کچەکــەی خــۆی بــۆ بهێنێــت بــۆ ئــەوەی ئەتکــی بــکات و ڕۆژی دوایــی بیکوژێــت.

کچـی وەزیـر کـە نـاوی شـەهرەزادە، باوکـی دڵنیـا دەکاتـەوە کـە ناکوژرێـت، بـۆ ئـەو مەبەسـتەش خوشـکە بچووکەکـەی بـە نـاوی «دنیـازاد» لـە گـەڵ خۆیـدا دەبـات، بـە پادشـا دەڵێـت خاوەنشـکۆ، دەبێـت حیکایـەت بـۆ ئـەم کچـە بکـەم تـا دەخـەوێـت، پـاش ئـەوە ئامادەی هـەر شـتێکم تـۆ بتەوێـت، بـەو جـۆرە پادشـا ڕازی دەبێت و شـەهرەزاد حیکایـەت بۆ دنیازادی خوشـکە بچکۆلەکـەی دەکات، هەتـا ڕۆژ دەبێتـەوە، حیکایەتـەکان تـەواو نابـن و حیکایەتـی تـر بەدوای خۆیانـدا دەهێنـن، پادشـا چاوەڕێـی شـەوانی دواتـر دەکات تـا بزانێـت حیکایەتـەکان بـە کـوێ دەگـەن. هـەزار شـەوی تـەواو شـەهرەزاد حیکایـەت بـۆ دنیـازاد دەکات و پادشـا گـوێ دەگرێـت و لـە هـەزار و یەکەمیـن شـەودا پادشـا بڕیـار دەدات واز لـە ئەتککـردن و کوشـتنی پاکیـزەکان بهێنێـت و لەگـەڵ شـەهرەزاد هاوسـەرگیری دەکات، دەبنـە خاوەنـی سـێ کـوڕ.

وانەیـەک کـە لـە چیرۆکـی هـەزار و یـەک شـەو فێـر دەبیـن ئەوەیـە زمـان هێـز و ئەفسـوونی خـۆی هەیـە، زمـان توانـی شـەهریار لـە پادشـایەکی تـووڕە لـە ژن و پاکیـزە کـوژەوە بـۆ نـاو ژیانـی ئاسـایی بگەڕێنیتـەوە. زمـان توانـی شـەهرەزادیش کـە مەترسـی ئەتـک کردن و کوشـتنی لەسـەر بوو، بـۆ خانمـی یەکەمـی کۆشـک و دایکـی سـێ کـوڕ بگۆڕێـت. یەکێـک لـە مانا ڕەمزییەکانی داسـتانی هـەزار و یـەک شـەو ئەوەیـە کـە حیکایەتەکانـی شـەهرەزاد ڕەگـەزی ژنـی لـە فەوتـان ڕزگار کـردووە.

چوارەم: سـەبا ئەحمەد لـە دەقی «حیکایەتەکانی شـەهرەزاد»دا، بـۆ بەرهەمهێنانـی دەقیکـی نـوێ سوودی لـە داسـتانی هـەزار و یەکشـەو بینیوە.

داسـتانی هـەزار و یـەک شـەو، هـەزار حیکایـەت لـە خـۆ دەگرێـت. گوێگـری حیکایەتەکانیـش پادشـایەک و منداڵێکن، گێڕەرەوەش شـەهرەزادە.

لـە دەقەکـەی سـەبا ئەحمـەددا، ئێمـە بـەر شـەش حیکایـەت دەکەویـن، لەگـەڵ گێڕەرەوەیەکدا بـە نـاوی نووسـەر. نووسـەر پـاش دەسـاڵ بـە دەستنووسـە کۆنەکانـی خۆیـدا دەچێتـەوە، هـەر دەستنووسـەی حیکایەتێکـی جیاوازی تێدایـە لـە بـارەی عەشـق و خیانـەت و دەسـەڵاتەوە. لـە سـەر هەریەکـە لـە حیکایەتەکانیش لێدوانی خـۆی هەیـە.

حیکایەتخوانەکـەی سـەبا «شـەهرەزاد» ناوێـک و کارەکتەرێکـی لـە داسـتانی هـەزار و یەکشـەو وەرگیـراوە، هەمـان وەزیفـەی ئـەوی هەیـە، بـەڵام بـە هەمـان هـۆکاری کارەکتەرەکـەی هـەزار و یەکشـەو لەنـاو کۆشـکدا نییـە، بـە هەمـان هۆکاریـش حیکایەتـەکان ناگێڕێتـەوە، لـە ترسـدا نەڕۆشـتووەتە نـاو کۆشـک، لـە ترسـدا حیکایـەت بـۆ پادشـا نـاکات، بەڵکـوو ڕۆژگارێـک خـۆی لـە نـاو کۆشـکدا کەنیـزەک بـووە. پادشـا هۆگـری بـووە، بـەڵام هەرگیـز شـەهرەزاد مەیلی نەداوەتـێ، هـەر بۆیـەش پادشـا لـە کۆشـک دەری کـردووە. پـاش سـاڵانێکی زۆر ژیـان لـە دەرەوەی کۆشـک، ئێوارەیـەک شـەهرەزاد لـە ڕێگای گێڕانـەوەی یادەوەری و حیکایەتـەوە دەگەڕێتـەوە بـۆ کۆشـک و وا لـە پادشـا دەکات پێـی بڵێـت «بەدەسـتی خـۆت تـاج و کـەوای پادشـاییم لەسـەر دابگـرە و بمشـێلە».

خاڵـی هاوبەشـی نێـوان دەقەکـەی سـەبا ئەحمـەد لەگـەڵ هـەزار و یەکشـەودا ئەوەیـە گێڕانـەوە توانایـی گۆڕینـی پادشـایەکی توندوتیـژی هەیـە بـۆ مرۆڤێکـی ئاسـایی و چێـژ وەرگـر لـە حیکایـەت و جەسـتەی ژن، خاڵـی جیاوازیشـیان ئەوەیـە شـەهرەزادەکەی سـەبا ئەحمـەد نابێـت بـە

هاوسەری پادشا، پادشایش هیچ ئاماژەیەکی لەو جۆرە پیشان نادات.

کارەکتەری نووسەر لە ناو نۆڤڵێتەکەدا، نەک سەبای دەقنووس ماندوو دەبێت و بۆ تاوێک مۆبایل هەڵدەگرێت و دەچێتە ناو تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانەوە، لە میسنجەرەوە ڕستێک نامەی یەک لەدوا یەکی بۆ هاتووە «لەکوێی...؟ نووسەر بۆی دەنووسێتەوە: «لەهەر کوێبم تۆ لە ناو دڵمدایت!»»

پێنجەم: لەو حیکایەتەی سەرەوەدا باس لە سەردەمی کۆرۆنا دەکات. باسکردن لە کۆرۆنا، لێرەدا ئاماژەیەکە بۆ سەردەمێک کە پێوەندییەکانی تێدا لە بەردەم مەترسیدان و خەڵک هەموو لە ماڵەکانیاندان و نایەنە دەرەوە، پێوەندییەکان لە ڕێگای دنیای مەجازەوە بەردەوامییان پێ دەدرێت، نەک دنیای واقیعی. لە دەقدا بە زۆری دوو زەمەن ئامادەبوونی هەیە، ئەوانیش زەمەنی ڕووداو و زەمەنی گێڕانەوەن. زەمەنی ڕووداو بۆ ساڵانیکی دوورتر دەگەڕێتەوە کە نووسەری کارەکتەر چەند ڕەشنووسێکی تێدا نووسیوە، بەڵام زەمەنی گێڕانەوە، زەمەنی هاتنی پەتای کۆرۆنایە. زەمەنی گێڕانەوە پێمان دەڵێت ئەگەر گێڕانەوە لە داستانی هەزار و یەکشەودا، بە هانای ڕەگەزی ژنەوە چووبێت و لە دڵڕەقی شەهریار ڕزگاری کردبن ئەوە گێرانەوە لە زەمەنی کۆرۆنادا ئەو پەناگەیە بووە مرۆڤ لە ترسی سستبوونی پێوەندییەکان و ترسی مردن، پەنای بۆ دەبات. گێڕانەوە لە هەموو سەردەمێکدا بە هانای مرۆڤەوە دەچێت.

ڕوانینێکی تر لە بارەی حیکایەتەکانی شەهرزادەوە:

یەکەم: ڕەخنەی کولتووری، ئەو تیۆرەیە دەکرێت دەقی شیعر و ڕۆمان و تابلۆی پێ بخوێنرێتەوە، ئەم تیۆرە جیاواز لە قوتابخانەکانی تری ڕەخنەی ئەدەبی کە خۆیان سەرقاڵی فۆرم دەکەن و تەکنیک و ڕەوانبێژییان بۆ گرنگە، ئەم هەموو دەقێکی ئەدەبی بە تەنیا وەک گوتار دەبینێتەوە، تەواوی تەکنیکەکانی گێڕانەوە ئەدەبییەکان بە ماسکێک دەبینێتەوە بۆ ئەوەی گوتاری دەق ناشیرینی و نهێنییەکانی خۆی لەژێردا بشارێتەوە، بەمەش وەرگر/ خوێنەر تووشی کوێریی کولتووری دەکەن. ڕەخنەی کولتووری لە بریتی ڕەوانبێژی و تەکنیک بەدوای ئەو گوتارانەدا دەگەڕێت دەقەکان هەڵیانگرتوون، بە هۆی تەکنیکەکانەوە ئەفسوون و کاریگەری خۆیان لەسەر وەرگر/ خوێنەر بەجێ دەهێڵن. مرۆڤی هەر کولتوورێک بەرهەمی ئەو ئەدەب و هونەرەیە کە بوون بە بەشێک لە هۆشیارییان و دواتریش لە ڕێگای

هۆشیارییەکەیانەوە بوونەتەوە بە بەشێک لە بیرکردنەوە و ڕەفتاری ڕۆژانەیان. نووسەرێکی عەرەب عەبدوڵڵا غەزامی کە تەواوی پرۆژە ڕەخنەییەکانی خۆی بۆ ڕەخنە گرتن لە کولتووری عەرەبی تەرخان کردووە، گرنگی بە دوو چەمک دەدات، ئەوانیش «نەسەقی پەنهان، نووسەری دووانەیی»ن، نەسەقی پەنهان بریتییە لەو گوتارانەی بەشی ژێرەوەی دەقیان لێ پێک دێت و ئێمە لەبەر تەکنیکەکانی گێڕانەوە هەستیان پێ ناکەین، بەڵام ئەوان کاریگەری خۆیان لەسەر ئێمە دادەنێن، وەک نەسەقی ئایینی، نێرینەیی، کۆنەپەرستی، عەشق. هەریەک لەو نەسەقانە نەسەقی کولتوورین و خۆیان بەرهەم دەهێننەوە، داهێنانی نەسەقی نوێ سەختیی لە ڕادەبەدەری هەیە. بۆ نموونە دامەزراندنی نەسەقێکی مێینەیی لە ناو کولتووری نێرینەییدا، دامەزراندنی نەسەقی عەشق لە ناو کولتوورێکی توندوتیژدا.

دووەم: لە تەواوی حیکایەتەکاندا شەهرەزاد گێڕەرەوەیە، وەک مێینەیەکی خودان هێزی زمان، پادشا دەخاتە ژێر ڕکێفی گێڕانەوەکانی خۆیەوە، تا ئەو ڕادەیەی ژووانەکان و گێڕانەوەی حیکایەتەکان دەباتە دەرەوەی کۆشک، بە جلوبەرگی پیاوێکی سادەوە دەیباتە ناو کادان و گەوڕ و کەلاوەکانەوە.

گێڕانەوە سروشتێکی مێینانەی هەیە لە هەزار و یەکشەودا، نەک لە بەر ئەوەی گێڕەرەوە لە ڕەگەزی مێینەیە، بەڵکوو لەبەر ئەوەی حیکایەتەکان خۆیان زاوزێ دەکەن و خۆیان لە حیکایەتەکانی شەهرەزادیشدا بەرهەم دەهێننەوە. لە تۆڤلێتی شەهرەزادی سەبا ئەحمەدیشدا گێڕەرەوە مێینەیە، بەڵام دیسان گێڕانەوە نەبووەتەوە بە مێینە، لەبەر ئەوەی حیکایەتخوان مێینەیە، بەڵکوو لەبەر ئەوەیە حیکایەتەکان، حیکایەتی تریان لێ دەبێتەوە.

بە قەولی عەبدوڵڵا غەزامی: «هەزار و یەکشەو» دەقێکی مێینانە بووە، زمانێکی مێنانەی هەبووە، چونکە گێڕەرەوە مێینە بووە، واتە لە زەمەنی «حیکائی/ گێڕانەوە»دا زمان مێینە بووە، گێڕانەوە مێینەیی بووە، بەڵام پاش نووسینەوەی حیکایەتەکانی هەزار و یەکشەو، دەستکاری کراوە، جێگە پەنجەی پیاوی پێوە دیارە، واتە زەمەنی نووسین زەمەنێکی پیاوانەیە، نووسین زمانی لە ژن سەندەوە. لێسەندنەوەی زمان لە ژن، زاڵکردنی نەسەقی نێرینەییە، ئیتر ژنان بە زمانێک دەنووسن، زمانی خۆیان نییە، لەبری ئەوەی دنیای خۆیان لە زمانێکدا دروست بکەن و نیشان بدەن زمانی خۆیان بێت، لە زمانێک دروستی دەکەن و نیشانی دەدەن، کە زمانی نێرینەیی و پیاوە.

گێڕانەوەی نێرینەیی هەر بەتەنیا پیاوان لە دروست کردنیدا بەشدار نین، بەڵکوو ژنانیش خۆیان لە دروست کردنیدا بەشدارن، ئەو ژنانەی بە زمانی پیاو دەنووسن و بیردەکەنەوە بەرهەمهێنەرەوەی گێڕانەوەی نێرینەیی و نەسەقی نێرینەیین، ئەوەتانێ نووسەرێکی وەک ئەحلام موستەغانمی دەڵێت: «هەست دەکەم نووسین بە زمانی پیاوانەوە باشتر کەرەستەکانی دەربڕینم دەداتێ. ئەمە قسەی ئەوە کە لەسەر یەکێک لە کتێبەکانی بە ناوی «لە بیرچوونەوە» نووسیویەتی خوێندنەوەی ئەم کتێبە بۆ پیاوان قەدەغەیە. ئەگەر ڕەگەزی مێینەی مرۆڤ لە کەوتنی ژنە خواوەندەکانەوە کەوت و نەسەقی نێرینەی زاڵ بوویێت، ئەوە بۆ ئەوەی نەسەقی مێینە بەرهەم بهێنرێتەوە، پێویستە جارێکی تر

گێڕانەوە مێینە بکرێتەوە، یان ڕەگەزی مێینە ببێتەوە بە خاوەنی زمان.

سێیەم: چەمکی نووسەری دووانەیی، وەها دەڕوانێتە نووسین کە نووسەر بە تەنیا نییە، بەڵکوو لەگەڵ نووسەردا کولتووریش دەنووسێت، واتە دەق بەرهەمی دەقنووس و کولتوورە پێکەوە، ئەو کاتانەی کە دەقنووس سەرقاڵی نووسینە و خەیاڵی لای داهێنانە، ئەوە کولتووریش خۆی دەنووسێتەوە، ئەمەش خاڵێکی هاوبەشی نێوان تیۆری دەقئاوێزان و ڕەخنەی کولتوورییە، لەوەدا هاوبەشن کە دەق بەرهەمهێنانەوەیەکی تاکەکەسی نییە. بەرهەمهێنانی دەقیش بەشێکی بەرپرسیاریەتی دەقنووسە، بەشێکی تری بەرپرسیاری ئەو کولتوورەیە کە لەگەڵ دەقنووسدا دەقەکەیان بەرهەم هێناوە.

چوارەم: سەبا ئەحمەد لە «حیکایەتەکانی شەهرەزاد»دا، بەدوای بەرهەمهێنانەوەی نەسەقی نێرینەیی و مێینەییەوە نییە، بەڵکوو بە دوای نەسەقی عەشقەوەیە. هیچ کام لەو شەش حیکایەتە بەبێ بوونی تێمای عەشق ناگێڕدرێنەوە، بەڵام عەشقێک کە مرۆڤ دەکات بە کۆیلەی مەعشووق، عەشقێک گرێدراو و بارگاویکراو بە ئازار. لە حیکایەتی یەکەمدا شەهرەزاد دەڵێت: «دەزانیت بۆ بەم ئێوارە ناوەختە هاتووم؟ تا لەگەڵ ئەو ئێوارەدا پێکیان بدوورمەوە کە تۆ منت لە کۆشک کردە دەرەوە، ئێوارەیەک منت کردە دەرەوە کە هۆگرت بووم... بە ئازارەکانت شادومان بووم، لەزەتم لە لێدانەکانت دەبینی لەسەر پشتم و هەستم بە لەمسی خۆشەویستیت دەکرد...... بە جۆرێک ئازاری جەستەم شاگەشکەی دەکردم، بەڵام تەنیا سزای تۆ نەک کەسی تر»ل١١. یان «عەشق بازرگانی نییە، قازانج و زیانی تێدا نییە تەنیا سووتان و قوربانییە»...ل١٢.

لە زانستی دەروونیدا، دوو زاراوە هەیە بۆ تێگەیشتن و ناسینی پێکهاتەی دەروونی مرۆڤ بەکار دەهێنرین، ئەوانیش «سادی» و «ماسۆشی»ن، یەکەمیان وەک سیفەتێک دەدرێتە پاڵ ئەو کەسانەی چێژ لە ئازاردانی بەرانبەرەکەیان وەردەگرن. دووەمیان دەدرێتە پاڵ ئەو کەسانەی چێژ لەوە وەردەگرن ئازار بدرێن.

شەهرەزاد لە جۆری دووەمیانە لەزەتی لە ئازار و ئەشکەنجەیەک بینیوە پادشا داوێتی، (من کەنیزەکێک بووم غروری پادشام شکاند، بەڵام کاتێک ئازادبووم وەک مەلێکی دەستەمۆ بە ویستی خۆم گەڕامەوە بۆ ناو قەفەس و کۆیلەییم لا جوانتربوو لە ئازادییەک پەشیمانی لە دوا بێت) حیکایەتەکانی شەهرەزاد ل٤١.

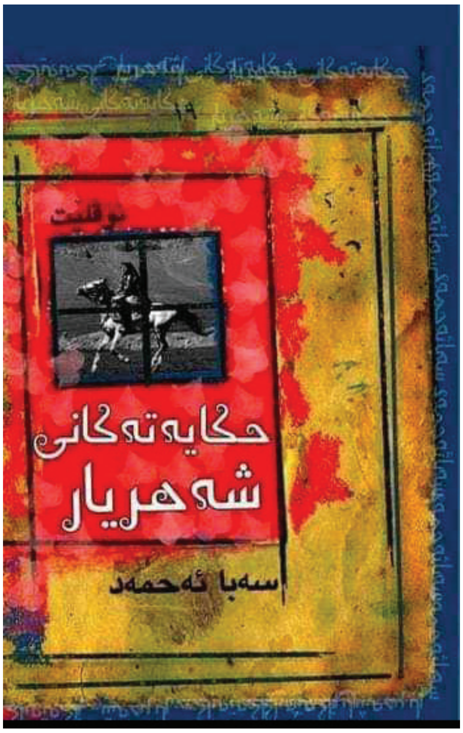

عەشق لەم دەقەدا ئازادبوون نییە لە کولتوور و بیرکردنەوەی نێرینەیی و گێڕانەوەی نێرینەیی، پرۆسەیەک نییە بۆ کامڵبوون هێندەی پرۆسەیەکە بۆ زەلیل بوون.

پێنجەم: لە حیکایەتەکانی شەهرەزاددا، ئەوەی کە مرۆڤ زەلیل دەکات عەشقە، زەلیلکردنی مرۆڤ و ترسان لە ئازادی لە نۆڤلێتی حیکایەتەکانی شەهرەزاددا، پرۆسەیەکی بەردەوامن عەشق بەڕێوەیان دەبات، ئەوەش کولتوورە کە نەسەقێکی زەلیلانە لەگەڵ سەبا ئەحمەددا دەنووسێت، کاتێک سەبا سەرقاڵی نووسینی دەقێکی ئەدەبییە، کولتوور لە بەشی ژێرەوەی زمانەوە کاری خۆی دەکات.

شەشەم: لە نۆڤلێتی حیکایەتەکانی شەهریاردا گێرەرەوە نێرینەیە. حیکایەتەکانی شەهریار ساڵی ٢٠١٣ بڵاو کراوەتەوە. بەپێچەوانەی نۆڤلێتی حیکایەتەکانی شەهرەزادەوە، کە گێڕەرەوە مێینەیە و شانۆی گێڕانەوە داگیردەکات، حیکایەتەکانی شەهرەزادیش ساڵی ٢٠٢٢ بڵاو کراوەتەوە. سەبا ئەحمەد لەو دوو ئەزموونەدا جێگۆڕکێی بە گێڕەرەوەکان کردووە، ئەمەش پێمان دەڵێت سەبا ئەحمەد لە هەوڵی بە مێینەکردنەوەی زماندایە لە سەردەمی نێرینەییدا. نێرینەیی نەسەقێکی کولتوورییە و داهێنانی نەسەقێکی جیاواز کارێکی سەختە، چونکە کولتووری نێرینەیی و زمانی نێرینەیی بوون بە دەزگای ڕەسمی، تەنانەت کەم نین ئەو ژنە نووسەرانەی بە زمانی پیاو دەنووسن و بە چاوی پیاوانەوە تەماشای ژیان دەکەن. گرفتی سەبا ئەحمەد لە گێڕانەوەدا، گرفت نییە لەگەڵ گێرانەوە خۆی وەک ڕەگەزێکی ئەدەبی، هێندەی ئەوەی گرفتە لەگەڵ بە «ڕەگەزیی/تجنیس»کردنی گێڕانەوەدا.

ئەزموونی گێڕانەوەی سەبا ئەحمەد لەم دوو نۆڤلێتەدا، یاریکردنە لە نێوان گێڕانەوەی نێرینەیی و مێینەییدا، وەک بڵێیت لە ڕێگای ئەزموونەکەی خۆیەوە دەیەوێت پێمان بڵێت مرۆڤ لە بەردەم نەسەقێکی تردا نییە، جگە لە نەسقی نێرینەیی و مێیینەیی. بۆ کامڵکردنی ئەزموونەکە دەکرێت نۆڤلێتی سێیەم بنووسرێت، زمان ڕووی لە نەسەقێکی مرۆڤانەتر بێت، کاتێک ئەمەم بە سەبا ئەحمەد گوت: «دەشێت نۆڤلێتی سێیەم بنووسیت، بۆ ئەوەی بزانین زمان بەرەو چی دەبەیت و گوێمان لە دەنگێکی تر بێت، پێی گوتم: ئەگەر نۆڤلێتی سێیەم بنووسم ئەوە گوێتان لە دەنگی خودا دەبێت، خودا بۆتان دەدوێت».

کەواتە با چاوەڕێ بین.

سەرنج:

دوای وردبوونەوە و تاووتووکردنی زۆری زاراوەی (نسق)ی عەرەبی، ئێمە دەمێکە لە ڕامان (سەمت)مان بۆی پێشنیار کردووە.

(ڕامان)